

Роман Крайчик

Таїнство Священства займає особливе місце серед церковних таїнств, оскільки воно звершується винятково єпископом. Воно має кілька ступенів: єпископ, священник (або пресвітер) та диякон. Варто зазначити, що прийняттю таїнства Священства передують чини нижчих свячень (свіченосця, читця і співця, піддиякона), завданням яких є доручити особі церковну місію на здійснення певного літургійного служіння чи завдання. Спробуємо детальніше розглянути літургійний чин поставлення священнослужителів.

Священнослужителем особа чоловічої статі стає через звершення над нею літургійного чину Хіротонії (з грецької *χειροτονία* – «рукоположення»). Назва цього чину сягає ще часів ранньої Церкви, коли святі апостоли поставляли своїх наступників через покладення рук (пор. 1 Тм 5, 22).

Оскільки священство поділяється на три ступені, то для кожного з них існує окремий чин Хіротонії, який відбувається під час Божественної Літургії. Конкретний момент залежить від ступеня священства: найшвидше поставляється єпископ – перед читанням Апостола (бо архиерей отримує всю повноту апостольської влади), згодом пресвітер – після Великого входу і перед Анафорою (оскільки він отримує благодать освячувати св. Дари), а найпізніше диякон – після освячення Дарів (адже він має служити при здійсненні таїнств, але не звершувати самі таїнства).

Поставлюваний вводиться через царські врата у святилище і тричі обводиться навколо престолу, цілуючи його кути. В цей час співаються тропарі таїнства Вінчання, які мають глибокий символічний сенс вказуючи, що священнослужитель заручається з Церквою як наречений з нареченою.

Чини поставлення диякона, пресвітера та єпископа між собою є схожими, але водночас містять особливі молитви та обряди. Кожен з елементів Хіротонії у візантійській літургійній традиції несе у собі богословське значення та літургійно являє сенс служіння, у яке вводиться поставлюваний. У чинах дияконської та священничої Хіротонії знаходимо особливу молитву архиєрея: «Божественна благодать, що завжди недужих оздоровлює і те, що їм не достає, доповнює, поставляє благоговійного піддиякона в дияконство (або благоговійного диякона у пресвітерство). Тож помолімся за нього, щоб зійшла на нього благодать пресвятого Духа, і промовмо всі: Господи помилуй». Таким чином святитель, прикликаючи благодать Святого Духа, виражає віру Церкви в те, що служіння новопоставлюваного диякона чи пресвітера не є результатом його власних людських зусиль, а Божим даром, який, доповнюючи людські немочі та недоліки, чинить особу гідною звершувати покладену на неї високу місію.

У чині архиєрейського рукоположення ця молитва є дещо доповнена: «Божественна благодать, що завжди недужих оздоровлює і те, що їм не достає, доповнює, поставляє боголюбішого ієрея, вибраного на єпископа богоспасаємого міста (назва). Тож помолімся за нього, щоб зійшла на нього благодать пресвятого Духа, і промовмо всі: Господи помилуй». Це уточнення вказує на те, що архиєрей призначається для конкретної єпархії, опікуватися якою йому доручає Церква.

Ще одним важливим елементом літургійного чину Хіротонії є ектенія, в якій виголошуються прошення за поставлюваного. На кожне прошення вся церковна спільнота відповідає «Господи, помилуй», а згодом при його одяганні у літургійні ризи співом Αξιος (з грецької – достойний) підтверджує разом із святителем, що поставлювана у певну ступінь особа є гідною бути священнослужителем.

У літургійному чині рукоположення містяться молитви архиєрея, в яких пояснюється сенс і особливості служіння кожного ступеня священства. Дияконство має в своїй основі аспект служіння Церкві, яке показав сам Христос: «Боже, Спасителю наш, Ти нетлінним своїм голосом закон служіння для Твоїх апостолів установив і первомученика Стефана першим дияконом вибрав, і самого себе найпершим виконавцем дияконського служіння проповідував... Сам, Владико, цього слугу Твого ім'я, якого Ти сподобив увійти в дияконську службу, сповни приходом Твого святого і животворного Духа всякої віри, любови, сили і святости» (Архиєрейська молитва на чині поставлення диякона). За новопоставленого священника єпископ молиться: «...Сам, Господи, наповни дарами Святого Твого Духа і цього, що його Ти благоволив піднести на пресвітерський ступінь, щоб він був достойним стати без гріха перед святим Твоїм жертovníком, проповідувати євангеліє Твого царства, освячувати слово Твоєї істини, приносити Тобі дари і жертви духовні, і обновляти людей Твоїх купіллю відродження».

У другій молитві на чині архиєрейського рукоположення читаємо: «Ти, Господи, зроби і цього, об'явленого нам завідателя архиєрейської благодати, щоб він наслідував Тебе, істинного пастиря, який поклав душу свою за вівці свої, був провідником сліпих, світлом тих, що в темноті, карателем немудрих, учителем молоді, світильником у світі, щоб він, удосконаливши повірені йому в цьому житті душі, став бездоганно перед престолом Твоїм». Це моління передає сенс архиєрейського служіння, яке полягає насамперед у тому, що єпископ в разі потреби зобов'язаний стати на захист правдивого сповідання Христової віри та бути її гарантом, а також проповідувати та поширювати Євангеліє. Тому своє служіння як Правила віри єпископ підтверджує сповіданням Символу Віри та детальним з'ясуванням того, як визнає церковні догмати, зокрема троїчний і христологічний.

У літургійних текстах чинів Хіротонії можемо зауважити, що кожне рукоположення започатковує особливий вид церковного служіння, яке не є приватною справою рукоположеного, а має здійснюватися в Церкві і для неї. Дарована йому Божественна благодать залишається з ним впродовж всього життя, скріплюючи кандидата у священнослужінні та допомагає йому долати людські немочі.

Роман КРАЙЧИК, Воля Божа – святість наша // СЛОВО №1 (81), березень-травень 2020